

Munich Personal RePEc Archive

Financial support for small and medium-sized enterprises' development

Wach, Krzysztof

Cracow University of Economics

2007

Online at <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/31650/>
MPRA Paper No. 31650, posted 23 Jun 2011 07:14 UTC

Wsparcie finansowe rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw

Krzysztof Wach*

W ciągu dwóch ostatnich dekad dużo uwagi poświęca się czynnikom regionalnym warunkującym sukces przedsiębiorstw, zwłaszcza małych i średnich. Wzrastająca liczba opracowań, zawierających wiele zróżnicowanych ujęć uwarunkowań funkcjonowania i rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, zwłaszcza w aspekcie regionalnym, odzwierciedla jednak wyraźną fragmentaryczność wiedzy naukowej w tym zakresie. Brak badań empirycznych w tej kwestii w ujęciu holistycznym. Kwestie związane z finansowaniem działalności gospodarczej są analizowane głównie w ujęciu makroekonomicznym, jednak dla przedsiębiorstw z sektora MSP istotne znaczenie ma ich najbliższe środowisko (mezootoczenie), stąd uzasadniona jest mezoanaliza wsparcia finansowego. Stopień dostępności kapitału i wsparcia finansowego w regionie może być postrzegany przez przedsiębiorców jako bariera lub stymulator rozwoju przedsiębiorstw.

Kluczowym czynnikiem warunkującym powstawanie, przetrwanie i rozwój mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw jest dostępność kapitału oraz wsparcia finansowego na poziomie regionalnym, zwłaszcza w początkowym stadium ich rozwoju (*Europe's Changing...; SMEs and Access...; Raport roczny...*, s. 43). Odpowiednia regionalna sieć banków może sprzyjać prowadzeniu działalności gospodarczej, przy czym szczególnie ważne będą banki wyspecjalizowane w obsłudze małych i średnich przedsiębiorstw. Nader pożądanym zasobem finansowym będą niekomercyjne lub nisko oprocentowane fundusze gwarancyjne, w tym fundusze na rozwój firmy oraz fundusze publiczne – są one źródłem finansowania małych i średnich firm niezależnie od ich fazy rozwojowej. Jak wskazują liczne badania empiryczne, kapitał własny jest podstawowym źródłem finansowania w pierwszym stadium życia firmy ze względu na trudności w pozyskiwaniu zewnętrznych źródeł finansowania.

■ Założenia metodologiczne

Na potrzeby badań empirycznych posłużono się losową próbą badawczą, która obejmowała 109 przedsiębiorstw z sektora MSP zlokalizowanych w regionie południowym, a także 131 gmin (z 349) z badanego regionu. Ze względów użytkowych „region” zdefiniowano jako obszar dwóch województw: małopolskiego i śląskiego, które zgodnie z przyjętą obecnie w Polsce klasyfikacją statystyczną (NUTS-1) tworzą jeden z sześciu regionów Polski – region południowy (tzw. region II).

Jako metodę operacjonalizacji wybrano percepcję menedżerską, która zapewnia akceptowalną poprawność i rzetelność, a przede wszystkim przewyższa inne metody pod względem praktyczności zastosowania i jest bardzo często stosowana w analogicznych badaniach¹. Metodę tę zastosowano dla wszystkich zmiennych jakościowych (Konecki 2000, s. 86). Stąd jako główną technikę badawczą zastosowano ankietowanie (poprzedzone sondażem diagnostycznym), uzupełnione techniką obserwacji. Dla zmiennych ilościowych i *quasi*-ciągłych jako metodę operacjonalizacji zastosowano analizę danych.

* dr Krzysztof Wach – Katedra Przedsiębiorczości i Innowacji Akademii Ekonomicznej w Krakowie

¹ Argumentację przemawiającą za jej stosowaniem można znaleźć w: Lyon, Lumpkin, Dess 2000, s. 1055.

Jako podstawowe narzędzie badawcze, opierając się na przyjętych zmiennych i ich operacjonalizacji, skonstruowano kwestionariusz ankiety służący do realizacji przyjętej techniki badawczej. W ankiecie zastosowano głównie podejście jakościowe, podejście to jest bowiem najczęściej stosowane w analogicznych badaniach (Kokocińska 1995, s. 40). Stąd dla ewaluacji regionalnego wsparcia finansowego oraz poziomu rozwoju badanych przedsiębiorstw zastosowano pięciostopniową skalę Likerta z odpowiedziami jakościowymi. Pytania ewaluacyjne miały ocenić poszczególne czynniki otoczenia regionalnego jako zdecydowanie korzystne, raczej korzystne, przeciętne, raczej niekorzystne oraz zdecydowanie niekorzystne. Pytania dotyczące rozwoju firmy miały za zadanie określić, czy sytuacja uległa poprawie, pogorszeniu lub ewentualnie nie uległa zmianie.

Do analizy wyników zastosowano zarówno statystyki opisowe (średnia arytmetyczna, modalna, mediana, kwartale), jak i statystyczne narzędzia weryfikacji hipotez (m.in. test chi-kwadrat). Dla potrzeb badań przyjęto typowy poziom $p < 0,05$ jako poziom do testowania hipotez, a za dopuszczalny poziom $p < 0,1$. W celu weryfikacji hipotez zastosowano dwa wskaźniki syntetyczne – zmienne (por. tab. 1), a mianowicie menedżerską ocenę regionalnego wsparcia finansowego (E_1) oraz ogólny wskaźnik rozwoju badanych przedsiębiorstw (D_0).

■ Tabela. Zmienne zastosowane podczas weryfikacji statystycznej

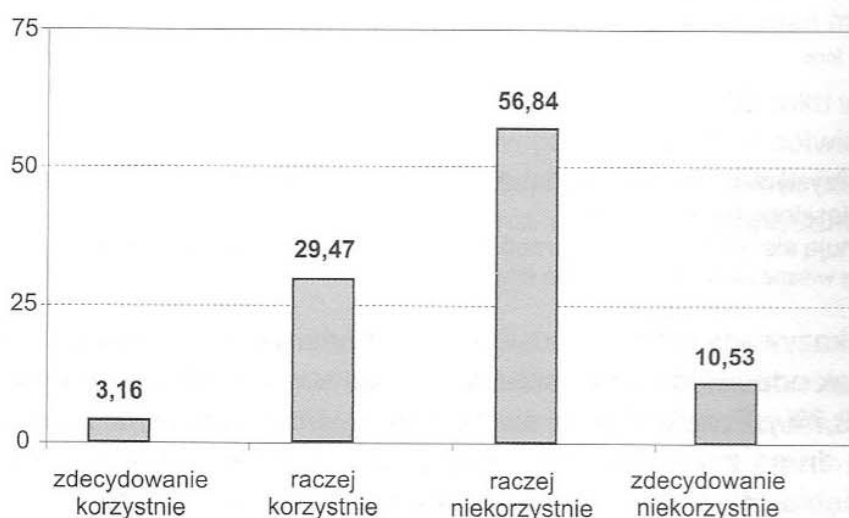
Zmienna	Charakterystyka wskaźnika	Rodzaj zmiennej
E_1 : ocena regionalnego wsparcia finansowego	wskaźnik wypadkowy poddany standaryzacji w przedziale 0–100	cecha <i>quasi</i> -ciągła
	wskaźnik wypadkowy wyrażony w czterech kategoriach podstawowych: zdecydowanie niekorzystnie, niekorzystnie, korzystnie, zdecydowanie korzystnie, a także opcjonalnie w dwóch kategoriach: pozytywne oraz negatywne	cecha jakościowa
D_0 : ogólny wskaźnik rozwoju firmy	wskaźnik wypadkowy poddany standaryzacji w przedziale 0–100	cecha <i>quasi</i> -ciągła
	wskaźnik wypadkowy wyrażony w dwóch kategoriach podstawowych: regres, rozwój	cecha jakościowa

Źródło: opracowanie własne.

■ Wyniki badań empirycznych

Średnia arytmetyczna dla oceny regionalnych czynników związanych z dostępnością kapitału i wsparciem finansowym wynosi $\bar{x} = 46,3$, co oznacza, iż przeciętny poziom badanej cechy został oceniony przez przedsiębiorców jako niekorzystny; równocześnie najliczniejszą grupę stanowili przedsiębiorcy oceniający badaną cechę E_1 również jako niekorzystną (wartość dominanty wynosi $M_0 = 45$, przy liczności mody 16). Ponad połowa przedsiębiorców oceniła ten czynnik jako niekorzystny, o czym świadczy wartość mediany $M_e = 45$, przy czym ocena blisko $\frac{3}{4}$ ogółu przedsiębiorców jest zbieżna, czego dowodzi wartość kwartyła górnego $Q_3 = 55$ (por. rys. 1).

W badanej zbiorowości nie wystąpiła statystycznie istotna zależność pomiędzy percepcją tego czynnika (E_1) a branżą, w której funkcjonuje badane przedsiębiorstwo. Potwierdzona została natomiast statystycznie istotna zależność pomiędzy oceną czynników otoczenia regionalnego związanych z dostępnością kapitału i wsparciem finansowym w regionie a wiekiem, wielkością oraz zasięgiem działania badanych przedsiębiorstw. Zależność między oceną a wielkością przedsiębiorstwa (przy użyciu statystyki chi-kwadrat $\chi^2 = 10,56$ przy $p=0,01$, jak również chi-kwadrat najwyższej wiarygodności przy $p=0,01$) wykazuje, iż w przeważającej liczbie mikro- i małe przedsiębiorstwa oceniają ten czynnik negatywnie, natomiast średnie przedsiębiorstwa pozytywnie. Przy zastosowaniu korelacji liniowej Pearsona wykazano statystycznie istotną silną korelację ujemną pomiędzy oceną czynnika E_1 a wiekiem badanego przedsiębiorstwa ($r=-0,45$ przy $p=0,044$). W badanej zbiorowości zaobserwowano prawidłowość, że wskaźnik ocen negatywnych jest wyższy w populacji firm funkcjonujących na rynku powyżej 3,5 roku, jednocześnie firmy najmłodsze znacznie częściej oceniają ten czynnik jako korzystny. Zaobserwować również można silną dodatnią zależność mówiącą o tym, że im zasięg działania badanych firm jest większy, tym bardziej pozytywnie oceniają one dostępność kapitału i wsparcia finansowego w regionie (potwierdza to korelacja liniowa Pearsona, której statystyka wyniosła $r=0,47$ przy $p=0,038$). Największy odsetek ocen negatywnych wystąpił bowiem w wypadku firm o zasięgu lokalnym, a pozytywnych w wypadku firm o zasięgu międzynarodowym. Można to jednak najprawdopodobniej wyjaśnić przychylnością banków i instytucji finansujących działalność małych i średnich przedsiębiorstw ze względu na ugruntowaną pozycję i kondycję finansową firm o zasięgu międzynarodowym. Przy zastosowaniu korelacji liniowej Pearsona można potwierdzić zależność ocen czynnika E_1 od sektora gospodarki, w jakim funkcjonuje firma. Na podstawie wartości statystyki $r=0,44$ przy poziomie istotności $p=0,043$ oraz rozkładu dwuwymiarowego częstości można wyciągnąć wniosek, iż badane przedsiębiorstwa przemysłowe i budowlane są mniej skłonne do ocen negatywnych niż firmy handlowe i usługowe. Może to wynikać z wielkości tych firm, firmy funkcjonujące w przemyśle i budownictwie są bowiem często większe niż mikroprzedsiębiorstwa handlowe i usługowe, co może być uwzględniane przy decyzji o udzieleniu kredytu bądź przyznaniu wsparcia finansowego.

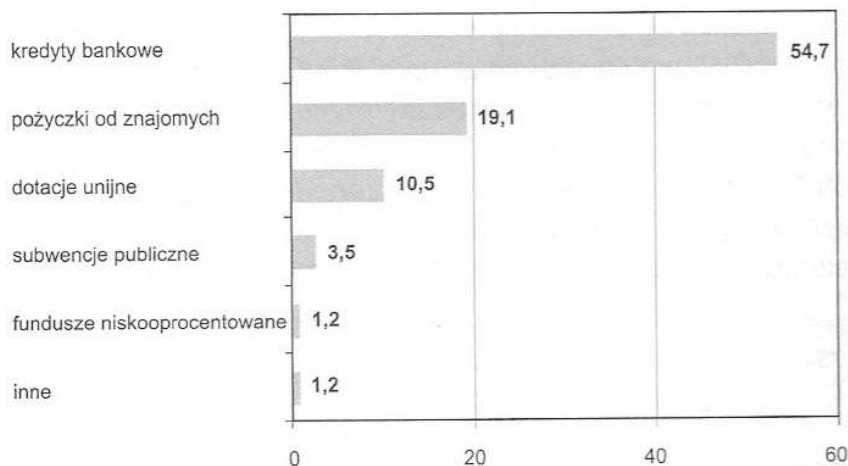
■ Rysunek 1. Percepcja menedżerska regionalnego wsparcia finansowego w województwie małopolskim i śląskim (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań empirycznych.

Ze względu na brak weryfikacji statystycznej nie można przyjąć natomiast hipotezy, że ocena tego czynnika jest powiązana z demografią przedsiębiorcy. Wyniki testów ze względu na płeć, wykształcenie, staż w prowadzeniu przedsiębiorstwa oraz postawę przedsiębiorczą menedżera nie są istotne statystycznie ze względu na zbyt wysoki poziom istotności, co oznacza, iż w tym wypadku nie ma podstaw ani do przyjęcia, ani do odrzucenia weryfikowanej hipotezy.

Dla zmiennych bezwzględnych zbadano zależności korelacyjne zachodzące między regionalnymi czynnikami związanymi z dostępnością kapitału i wsparciem finansowym (E_1) oraz rozwojem małych i średnich przedsiębiorstw (D_0). Przy zastosowaniu korelacji liniowej Pearsona uzyskano wartość współczynnika $r=0,44$ przy poziomie istotności $p=0,046$. Wyniki te świadczą o tym, że przedsiębiorstwa, które pozytywnie oceniają wpływ wsparcia finansowego na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw w badanym regionie, wykazują rozwój lub zdecydowany rozwój, równocześnie firmy negatywnie oceniające przedmiotowy czynnik wykazują regres. Przytoczone wyniki potwierdzają hipotezę o dodatniej korelacji badanych cech E_1 i D_0 . Na tej podstawie można wnioskować, że czynniki otoczenia regionalnego związane z dostępnością kapitału i wsparciem finansowym zlokalizowanym w regionie wpływają na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw w badanym regionie.

Podział badanych firm na te korzystające z zewnętrznych źródeł finansowania (54,1%) i niekorzystające (45,9%) był niemal równomierny, przy czym najpopularniejszym zewnętrznym źródłem finansowania wśród badanych przedsiębiorców były kredyty i pożyczki bankowe, a także pożyczki od rodziny i znajomych (por. rys. 2).

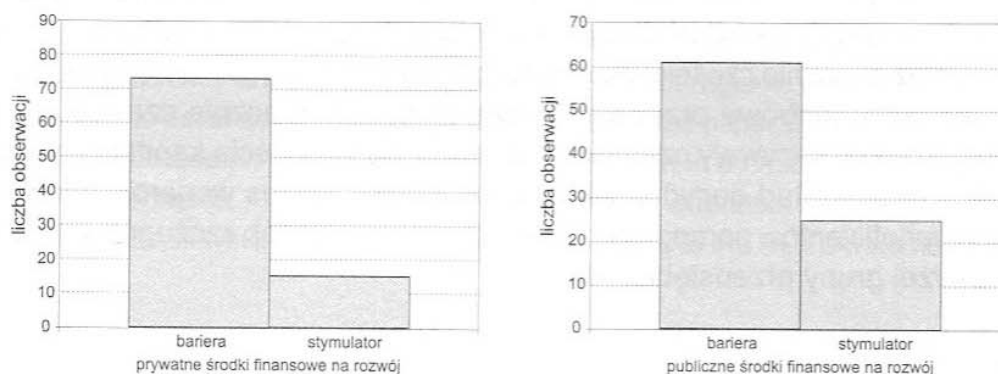
■ Rysunek 2. Wykorzystywane zewnętrzne źródła finansowania badanych przedsiębiorstw z województwa małopolskiego i śląskiego (w %)

(Wartości nie sumują się do 100%, gdyż przedsiębiorcy mogli wskazać kilka źródeł)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań empirycznych.

Najczęściej wskazywaną przez przedsiębiorców barierą rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw był brak odpowiedniego wsparcia finansowego ze strony państwa i samorządu terytorialnego (58,7%). Potwierdziły to również oceny władz badanych gmin, wskazujących ten czynnik jako drugą z kolei barierę (46,6%). Zestawiając regionalne bariery wskazane przez przedsiębiorców z ocenami poszczególnych czynników otoczenia regionalnego można potwierdzić negatywny wpływ czynników finansowych na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw. Czynnik ten na tle pozostałych uwarunkowań regionalnych został bowiem najniżej oceniony przez przedsiębiorców. Jednocześnie przedsiębiorcy, wskazując główne bariery rozwoju, wymienili brak odpowiedniego wsparcia finansowego zarówno ze strony władz państwowych i samorządowych, jak i instytucji komercyjnych (por. rys. 3). Zjawisko

to nazywane jest luką Macmillana, czyli luką pomiędzy popytem na kapitał ze strony małych i średnich przedsiębiorstw a jego podażą w gospodarce, zwłaszcza na poziomie regionalnym (Józwiak-Mijał 2005, s. 49–53).

■ Rysunek 3. Wsparcie finansowe jako regionalna determinanta rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w ocenie przedsiębiorców województwa małopolskiego i śląskiego
 Źródło: opracowanie własne na podstawie badań empirycznych.

Bariera ta została również wskazana w analogicznych badaniach empirycznych prowadzonych w innych regionach Polski. N. Daszkiewicz na podstawie badań przeprowadzonych wśród 94 przedsiębiorstw województwa pomorskiego wskazuje niedobór środków finansowych jako główną barierę rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw (58,51%) (Daszkiewicz 2000). Również B. Nogalski wraz z zespołem wymienia brak zasobów finansowych (36,03%) oraz trudności w ich pozyskiwaniu (40,54%) jako główne determinanty destruktywne rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w województwie świętokrzyskim (Nogalski, Karpacz, Wójcik-Karpacz 2004, s. 121). Podobne wnioski wyciągają również K. Krajewski i J. Śliwa na podstawie badań przeprowadzonych na próbie 440 gmin z całej Polski. Dostępność źródeł finansowania to według tych autorów jeden z głównych czynników ograniczających rozwój przedsiębiorczości w Polsce w przekroju regionalnym (Krajewski, Śliwa 2004, s. 117). Województwo małopolskie i śląskie pod tym względem plasują się w czołówce regionalnej kraju, gdzie czynnik ten wskazywany jest jako jedna z głównych barier. Identyczne konkluzje płyną również nie tylko z badań w różnych regionach Polski, ale i z badań międzynarodowych (np. Kouriloff 2000, s. 59–79).

Badania przeprowadzone przez M. Strużyckiego i zespół w 2002 roku wśród 300 małych i średnich przedsiębiorstw z województwa mazowieckiego również potwierdzają wiarygodność uzyskanych i prezentowanych wyników badań własnych (*Małe i średnie...*, s. 117). Zespół autorów wśród głównych barier wymienia między innymi trudności w uzyskaniu kredytu (33,7%).

■ Konkluzje

Oferowane przez otoczenie regionalne wsparcie finansowe jest kierowane głównie do osób uruchamiających działalność gospodarczą. Relatywnie niska oferta, zwłaszcza na warunkach niekomercyjnych lub preferencyjnych, kierowana jest do firm dojrzałych. Potwierdzone to zostało w toku weryfikacji statystycznej (silna ujemna korelacja liniowa Pearsona pomiędzy oceną dostępności kapitału i wsparcia finansowego w regionie a wiekiem badanych przedsiębiorstw). Stąd lokalni decydenci powinni obecnie położyć równomierny nacisk na rozwój firm funkcjonujących już kilka lat na rynku i na firmy nowo powstające. Usunięcie podstawowej bariery, jaką jest brak kapitału umożliwiającego dalszy rozwój przedsiębiorstwa, jest szczególnie ważne dla firm znajdujących się w fazie dojrzałości. Z drugiej strony pomoc

finansowa powinna być kierowana przede wszystkim do mikroprzedsiębiorców działających jedynie na rynku lokalnym, względnie regionalnym. Firmy te mogą liczyć na komercyjne źródła zewnętrznego finansowania w niewielkim zakresie ze względu na niechęć banków do inwestowania w drobne przedsięwzięcia gospodarcze. Problemy takie zostały potwierdzone w toku weryfikacji empirycznej (silna dodatnia korelacja liniowa). Trudności w pozyskaniu kapitału mają również znacznie częściej przedsiębiorstwa usługowe (silna dodatnia korelacja liniowa). Również jednoosobowe przedsiębiorstwa prywatne znacznie częściej niż pozostałe przedsiębiorstwa wskazywały czynniki związane z dostępnością kapitału i wsparciem finansowym jako barierę. Stąd decydenci lokalni ustalający zakres wsparcia finansowego oraz docelowych beneficjentów pomocy publicznej powinni w sposób szczególny uwzględnić przytoczone powyżej grupy przedsiębiorców.

■ Bibliografia

1. Daszkiewicz N., *Barriere rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w teorii i w świetle badań empirycznych*, Gospodarka w Praktyce i Teorii 2000, nr 2.
2. *Europe's changing financial landscape: The financing of small and medium-sized enterprises*, European Investing Bank, Luxembourg 2003 (seria: "Documents", vol. 8, No. 2).
3. Józwiak-Mijał M., *Luka Macmillana a znaczenie średnich przedsiębiorstw dla gospodarki*, Problemy Zarządzania 2005, nr 1.
4. Kokocińska M., *Zastosowanie metody testu koniunkturalnego do badań regionalnych*, [w:] *Uwarunkowania rozwoju sektora MSP w krajach Centralnej i Wschodniej Europy*, B. Piasecki, Z. Konieczny (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 1995.
5. Konecki K., *Studia z metodologii badań jakościowych. Teoria ugruntowana*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000.
6. Kouriloff M., *Exploring perceptions of a priori barriers to entrepreneurship: A multidisciplinary approach*, Entrepreneurship, Theory and Practice 2000, vol. 25, No. 2.
7. Krajewski K., Śliwa J., *Lokalna przedsiębiorczość w Polsce – uwarunkowania rozwoju*, Wydawnictwo Naukowe Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2004.
8. Lyon D. W., Lumpkin G. T., Dess G. G., *Enhancing entrepreneurial orientation research: Operationalizing and measuring a key strategic decision making process*, Journal of Management 2000, No. 5.
9. *Małe i średnie przedsiębiorstwa w gospodarce regionu*, M. Strużycki (red.), Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2004.
10. Nogalski B., Karpacz J., Wójcik-Karpacz A., *Funkcjonowanie i rozwój małych i średnich przedsiębiorstw. Od czego to zależy?*, Oficyna Wydawnicza AJG, Bydgoszcz 2004.
11. *Raport roczny 2004*, Europejski Bank Centralny, Frankfurt am Main 2005.
12. *SMEs and Access to finance*, Observatory of European SMEs 2003, No. 2.
13. Wach K., *Model badania wpływu otoczenia regionalnego na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw*, [w:] *Uwarunkowania rozwoju i konkurencyjności regionów*, Z. Zióło (red.), Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, Kraków–Rzeszów 2005.

■ Streszczenie

Praktyka zarządzania pokazuje, że małe i średnie przedsiębiorstwa mają duże trudności w pozyskiwaniu finansowania ze źródeł zewnętrznych na swój rozwój. Przedsiębiorstwa te są zakotwiczone w swoim otoczeniu regionalnym, stąd istotna jest analiza wsparcia finansowego na poziomie regionalnym. Celem artykułu jest empiryczna weryfikacja wpływu stopnia dostępności kapitału i wsparcia finansowego w regionie na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw. Badania przeprowadzono na

losowej próbie 109 przedsiębiorstw z województw małopolskiego i śląskiego, które zgodnie z nomenklaturą NUTS-1 tworzą region południowy.

■ Summary

Small and medium enterprises have great difficulties in gaining funds from external sources for their development. They are usually tightly anchored to their regional environment, thus the analysis financial support is essential on regional level. The aim of the paper is to verify empirically an impact of the degree of accessibility of capital and financial support in a region on the development of small and medium enterprises. The research was conducted on a random sample of 109 enterprise from Małopolska and Śląsk which make up one region according to the NUTS-1 nomenclature.

Krzysztof Wach*

WSPARCIE FINANSOWE JAKO REGIONALNA DETERMINANTA ROZWOJU MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW

W ciągu dwóch ostatnich dekad czynnikiem regionalnym warunkującym sukces przedsiębiorstw, zwłaszcza małych i średnich, poświęca się dużo uwagi. Wzrastająca liczba opracowań, zawierających wiele zróżnicowanych ujęć uwarunkowań funkcjonowania i rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw zwłaszcza w aspekcie regionalnym, odzwierciedla jednak wyraźną fragmentaryczność wiedzy naukowej w tym zakresie. Brak jest badań empirycznych w tym zakresie w ujęciu holistycznym. Kwestie związane z finansowaniem działalności gospodarczej są głównie analizowane w ujęciu makroekonomicznym, jednak dla przedsiębiorstw z sektora MSP istotne znaczenie odgrywa ich najbliższe środowisko (mezootoczenie), stąd uzasadniona jest mezoanaliza wsparcia finansowego. Stopień dostępności kapitału i wsparcia finansowego w regionie może być postrzegany przez przedsiębiorców zarówno jako bariera lub stymulator rozwoju przedsiębiorstw.

Kluczowym czynnikiem warunkującym powstawanie, przetrwanie i rozwój mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw jest dostępność kapitału oraz wsparcia finansowego na poziomie regionalnym zwłaszcza w początkowym stadium rozwoju tych przedsiębiorstw (Europe's Changing ..., 2003); (SMEs and Access ..., 2003); (Raport roczny..., 2005, s. 43). Odpowiednia regionalna sieć banków może sprzyjać prowadzeniu działalności gospodarczej, przy czym szczególnie ważne będą banki wyspecjalizowane w obsłudze małych i średnich przedsiębiorstw. Nader pożądanym zasobem finansowym będą niekomercyjne lub nisko oprocentowane fundusze gwarancyjne, w tym fundusze na rozwój firmy oraz fundusze publiczne – są one źródłem finansowania małych i średnich firm niezależnie od ich fazy rozwojowej. Jak wskazują liczne badania empiryczne kapitał własny jest podstawowym źródłem finansowania w pierwszym stadium życia firmy ze względu na trudności w pozyskiwaniu zewnętrznych źródeł finansowania.

* Dr Krzysztof Wach – Katedra Przedsiębiorczości i Innowacji Akademii Ekonomicznej w Krakowie.

Założenia metodologiczne

Na potrzeby badań empirycznych posłużono się losową próbą badawczą, która obejmowała 109 przedsiębiorstw z sektora MSP zlokalizowanych w regionie południowym, a także 131 gmin (z 349) z badanego regionu. Ze względów utylitarnych „region” zdefiniowano jako obszar dwóch województw: małopolskiego i śląskiego, które zgodnie z przyjętą obecnie w Polsce klasyfikacją statystyczną (NUTS-1) tworzą jeden z sześciu regionów Polski – region południowy (tzw. region II).

Jako metodę operacjonalizacji wybrano percepcję menedżerską, która zapewnia akceptowalną poprawność i rzetelność, a przede wszystkim przewyższa inne metody pod względem praktyczności zastosowania. Jest bardzo często stosowana w analogicznych badaniach¹. Metodę tę zastosowano dla wszystkich zmiennych jakościowych (Konecki, 2000, s. 86). Stąd jako główną technikę badawczą zastosowano ankietowanie (poprzedzone sondażem diagnostycznym), uzupełnione techniką obserwacji. Dla zmiennych ilościowych i quasi-ciągłych jako metodę operacjonalizacji zastosowano analizę danych.

Jako podstawowe narzędzie badawcze w oparciu o przyjęte zmienne i ich operacjonalizację skonstruowano kwestionariusz ankiety służący do realizacji przyjętej techniki badawczej. W ankiecie zastosowano głównie podejście jakościowe, bowiem podejście to jest najczęściej stosowane w analogicznych badaniach (Kokocińska, 1995, s. 40). Stąd dla ewaluacji regionalnego wsparcia finansowego oraz poziomu rozwoju badanych przedsiębiorstw zastosowano pięciostopniową skalę Likerta z odpowiedziami jakościowymi. Pytania ewaluacyjne miały ocenić poszczególne czynniki otoczenia regionalnego jako zdecydowanie korzystne, raczej korzystne, przeciętne, raczej niekorzystne oraz zdecydowanie niekorzystne. Pytania dotyczące rozwoju firmy miały za zadanie określić, czy sytuacja uległa poprawie, pogorszeniu lub ewentualnie nie uległa zmianie.

Do analizy wyników zastosowano zarówno statystyki opisowe (takie jak średnia arytmetyczna, modalna, mediana, kwartale), jak i statystyczne narzędzia weryfikacji hipotez (między innymi test chi-kwadrat). Dla potrzeb badań przyjęto typowy poziom $p < 0,05$ jako poziom do testowania hipotez, a za dopuszczalny poziom $p < 0,1$. W celu weryfikacji hipotez zastosowano dwa wskaźniki syntetyczne – zmienne (por. tab. 1), a mianowicie menedżerską ocenę regionalnego wsparcia finansowego (E_1) oraz ogólny wskaźnik rozwoju badanych przedsiębiorstw (D_0).

¹ Argumentację przemawiającą za jej stosowaniem można znaleźć w: (Lyon, Lumpkin, Dess, 2000, s. 1055).

Tab. 1. Zmienne zastosowane podczas weryfikacji statystycznej

Zmienna	Charakterystyka wskaźnika	Rodzaj zmiennej
E ₁ : ocena regionalnego wsparcia finansowego	wskaźnik wypadkowy poddany standaryzacji w przedziale 0-100	cecha quasi-ciągła
	wskaźnik wypadkowy wyrażony w czterech kategoriach podstawowych: zdecydowanie niekorzystnie, niekorzystnie, korzystnie, zdecydowanie korzystnie, a także opcjonalnie w dwóch kategoriach: pozytywnie oraz negatywnie.	cecha jakościowa
D ₀ : ogólny wskaźnik rozwoju firmy	wskaźnik wypadkowy poddany standaryzacji w przedziale 0-100	cecha quasi-ciągła
	wskaźnik wypadkowy wyrażony w dwóch kategoriach podstawowych: regres, rozwój	cecha jakościowa

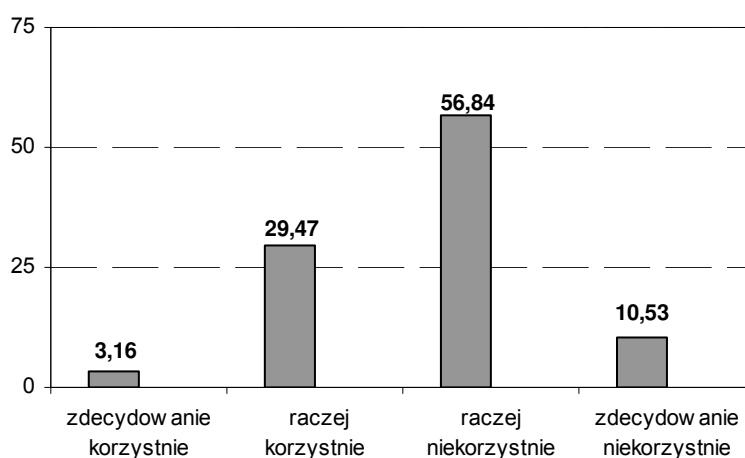
Źródło: opracowanie własne

Wyniki badań empirycznych

Średnia arytmetyczna dla oceny regionalnych czynników związanych z dostępnością kapitału i wsparciem finansowym wynosi $\bar{x} = 46,3$, co oznacza, iż przeciętny poziom badanej cechy został oceniony przez przedsiębiorców jako niekorzystny, równocześnie najliczniejszą grupę stanowili przedsiębiorcy oceniający badaną cechę E_1 również jako niekorzystną (wartość dominanty wynosi $M_0 = 45$, przy liczności mody 16). Ponad połowa przedsiębiorców oceniła ten czynnik jako niekorzystny, o czym świadczy wartość mediany $M_e = 45$, przy czym ocena blisko $\frac{3}{4}$ ogółu przedsiębiorców jest zbieżna, czego dowodzi wartość kwartyła górnego $Q_3 = 55$ (por. rys. 1).

W badanej zbiorowości nie wystąpiła statystycznie istotna zależność pomiędzy percepcją tego czynnika (E_1) a branżą, w której funkcjonuje badane przedsiębiorstwo. Potwierdzona została natomiast statystycznie istotna zależność pomiędzy oceną czynników otoczenia regionalnego związanych z dostępnością kapitału i wsparciem finansowym w regionie a wiekiem, wielkością oraz zasięgiem działania badanych przedsiębiorstw. Zależność między oceną a wielkością przedsiębiorstwa (przy użyciu statystyki chi-kwadrat $\chi^2 = 10,56$ przy $p = 0,01$, jak również chi-kwadrat najwyższej wiarygodności przy $p = 0,01$) wykazuje, iż w przeważającej liczbie mikro- i małe przedsiębiorstwa oceniają ten czynnik negatywnie,

natomiast średnie przedsiębiorstwa pozytywnie. Przy zastosowaniu korelacji liniowej Pearsona wykazano statystycznie istotną silną korelację ujemną pomiędzy oceną czynnika E_1 a wiekiem badanego przedsiębiorstwa ($r = -0,45$ przy $p = 0,044$). W badanej zbiorowości zaobserwowano prawidłowość, że wskaźnik ocen negatywnych jest wyższy w populacji firm funkcjonujących na rynku powyżej 3,5 roku, jednocześnie firmy najmłodsze znacznie częściej oceniają ten czynnik jako korzystny. Zaobserwować również można silną dodatnią zależność mówiącą o tym, że im zasięg działania badanych firm jest większy, tym bardziej pozytywnie oceniają one dostępność kapitału i wsparcia finansowego w regionie (potwierdza to korelacja liniowa Pearsona, której statystyka wyniosła $r = 0,47$ przy $p = 0,038$). Największy odsetek ocen negatywnych wystąpił bowiem w wypadku firm o zasięgu lokalnym, a pozytywnych w wypadku firm o zasięgu międzynarodowym. Można to jednak najprawdopodobniej wyjaśnić przychylnością banków i instytucji finansujących działalność małych i średnich przedsiębiorstw ze względu na ugruntowaną pozycję i kondycję finansową firm o zasięgu międzynarodowym. Przy zastosowaniu korelacji liniowej Pearsona można potwierdzić zależność ocen czynnika E_1 od sektora gospodarki, w jakim funkcjonuje firma. Na podstawie wartości statystyki $r = 0,44$ przy poziomie istotności $p = 0,043$ oraz rozkładu dwuwymiarowego częstości można wyciągnąć wniosek, iż badane przedsiębiorstwa przemysłowe i budowlane są mniej skłonne do ocen negatywnych niż firmy handlowe i usługowe. Może to wynikać z wielkości tych firm, bowiem firmy funkcjonujące w przemyśle i budownictwie są często firmami większymi niż mikroprzedsiębiorstwa handlowe i usługowe, co może być uwzględniane przy decyzji o udzieleniu kredytu bądź przyznaniu wsparcia finansowego.

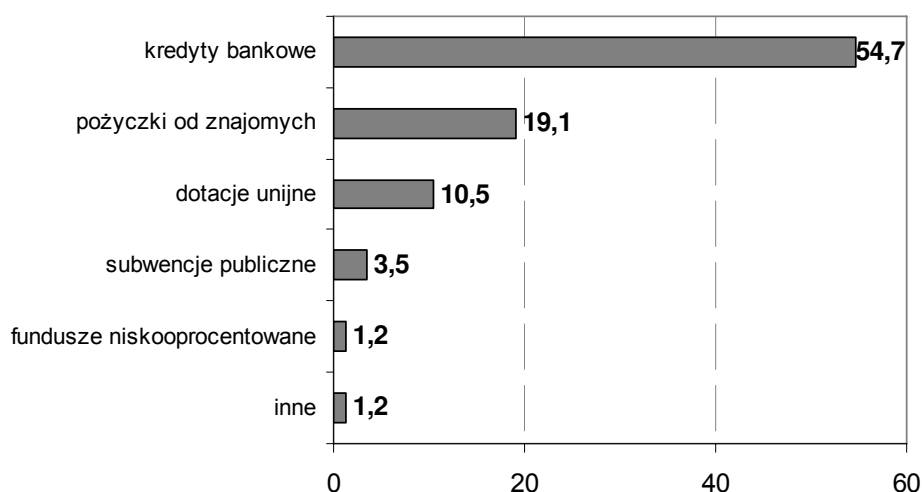

Rys. 1. Percepcja menedżerska regionalnego wsparcia finansowego w województwie małopolskim i śląskim (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań empirycznych

Nie można przyjąć natomiast hipotezy, że ocena tego czynnika jest powiązana z demografią przedsiębiorcy ze względu na brak weryfikacji statystycznej. Wyniki testów ze względu na płeć, wykształcenie, staż w prowadzeniu przedsiębiorstwa oraz postawę przedsiębiorczą menedżera nie są istotne statystycznie ze względu na zbyt wysoki poziom istotności, co oznacza, iż nie ma podstaw ani do przyjęcia, ani do odrzucenia weryfikowanej hipotezy w tym wypadku.

Dla zmiennych bezwzględnych zbadano zależności korelacyjne zachodzące między regionalnymi czynnikami związanymi z dostępnością kapitału i wsparciem finansowym (E_1) oraz rozwojem małych i średnich przedsiębiorstw (D_0). Przy zastosowaniu korelacji liniowej Pearsona uzyskano wartość współczynnika $r = 0,44$ przy poziomie istotności $p = 0,046$. Wyniki te świadczą o tym, że przedsiębiorstwa, które pozytywnie oceniają wpływ wsparcia finansowego na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw w badanym regionie wykazują rozwój lub zdecydowany rozwój, równocześnie firmy negatywnie oceniające przedmiotowy czynnik wykazują regres. Przytoczone wyniki potwierdzają hipotezę o dodatniej korelacji badanych cech E_1 i D_0 . Na tej podstawie można wnioskować, że czynniki otoczenia regionalnego związane z dostępnością kapitału i wsparciem finansowym zlokalizowanym w regionie wpływają na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw w badanym regionie. Podział badanych firm na te korzystające z zewnętrznych źródeł finansowania (54,1%), jak nie korzystających (45,9%) był niemal równomierny, przy czym najpopularniejszym zewnętrznym źródłem finansowania wśród badanych przedsiębiorców były kredyty i pożyczki bankowe, a także pożyczki od rodziny i znajomych (por. rys. 2).

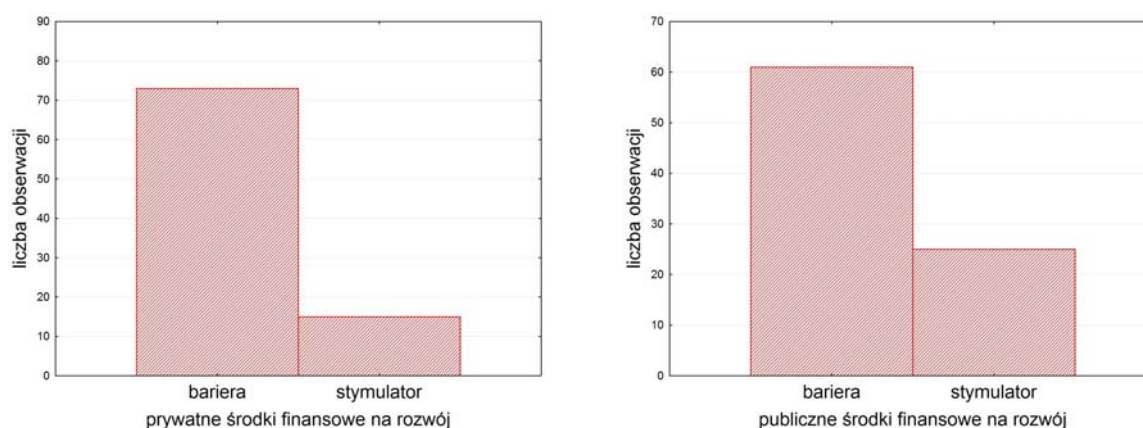

Rys. 2. Wykorzystywane zewnętrzne źródła finansowania badanych przedsiębiorstw z województwa małopolskiego i śląskiego (w %)

(Wartości nie sumują się do 100%, gdyż przedsiębiorcy mogli wskazać kilka źródeł)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań empirycznych

Najczęściej wskazywaną przez przedsiębiorców barierą rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw było brak odpowiedniego wsparcia finansowego ze strony państwa i samorządu terytorialnego (58,7%). Potwierdziły to również oceny władz badanych gmin wskazując ten czynnik jako drugą z kolei barierę (46,6%). Zestawiając regionalne bariery wskazane przez przedsiębiorców z ocenami poszczególnych czynników otoczenia regionalnego można potwierdzić negatywny wpływ czynników finansowych na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw. Czynnik ten na tle pozostałych uwarunkowań regionalnych został bowiem najniżej oceniony przez przedsiębiorców. Jednocześnie przedsiębiorcy wskazując główne bariery rozwoju wymienili brak odpowiedniego wsparcia finansowego zarówno ze strony władz państwowych i samorządowych, jak i instytucji komercyjnych (por. rys. 3). Zjawisko to nazywane jest luką Macmillana, czyli luką pomiędzy popytem na kapitał ze strony małych i średnich przedsiębiorstw a jego podażą w gospodarce, zwłaszcza na poziomie regionalnym (Józwiak-Mijał, 2005, s. 49-53).

Rys. 3. Wsparcie finansowe jako regionalna determinanta rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w ocenie przedsiębiorców województwa małopolskiego i śląskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań empirycznych

Bariera ta została również wskazana w analogicznych badaniach empirycznych prowadzonych w innych regionach Polski. N. Daszkiewicz na podstawie badań przeprowadzonych wśród 94 przedsiębiorstw województwa pomorskiego wskazuje niedobór środków finansowych jako główną barierę rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw (58,51%) (Daszkiewicz, 2000). Również B. Nogalski wraz z zespołem wymienia brak zasobów finansowych (36,03%) oraz trudności w pozyskiwaniu zasobów finansowych (40,54%) jako główne determinanty destruktywne rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw

w województwie świętokrzyskim (Nogalski, Karpacz, Wójcik-Karpacz, 2004, s. 121). Podobne wnioski wyciągają również K. Krajewski i J. Śliwa na podstawie badań przeprowadzonych na próbie 440 gmin z całej Polski. Dostępność źródeł finansowania to według autorów jeden z głównych czynników ograniczających rozwój przedsiębiorczości w Polsce w przekroju regionalnym (Krajewski, Śliwa, 2004, s. 117). Województwo małopolskie i śląskie pod tym względem plasuje się w czołówce regionalnej kraju, gdzie czynnik ten wskazywany jest jako jedna z głównych barier. Identyczne konkluzje płyną również nie tylko z badań w różnych regionach Polski, ale również z badań międzynarodowych (np. Kouriloff, 2000, s. 59-79).

Badania przeprowadzone przez M. Strużyckiego i zespół w 2002 roku wśród 300 małych i średnich przedsiębiorstw z województwa mazowieckiego potwierdzają również wiarygodność uzyskanych i prezentowanych wyników badań własnych (Małe i średnie ..., 2004, s. 117). Zespół autorów wśród głównych barier wymienia między innymi trudności w uzyskaniu kredytu (33,7%).

Konkluzje

Oferowane przez otoczenie regionalne wsparcie finansowe jest głównie kierowane do osób uruchamiających działalność gospodarczą. Relatywnie niska oferta zwłaszcza na warunkach niekomercyjnych lub preferencyjnych kierowana jest do firm dojrzałych. Potwierdzone to zostało w toku weryfikacji statystycznej (silna ujemna korelacja liniowa Pearsona pomiędzy oceną dostępności kapitału i wsparcia finansowego w regionie a wiekiem badanych przedsiębiorstw). Stąd lokalni decydenci powinni obecnie położyć równomierny nacisk na rozwój firm funkcjonujących już kilka lat na rynku co na firmy nowopowstające. Usunięcie podstawowej bariery, jaką jest brak kapitału umożliwiającego dalszy rozwój przedsiębiorstwa, jest szczególnie ważne dla firm znajdujących się w fazie dojrzałości. Z drugiej strony pomoc finansowa powinna być przede wszystkim kierowana do mikro przedsiębiorców działających jedynie na rynku lokalnym, względnie regionalnym. Firmy te w niewielkim zakresie mogą liczyć na komercyjne źródła zewnętrznego finansowania, ze względu na niechęć banków do inwestowania drobnych przedsięwzięć gospodarczych. Problemy takie zostały potwierdzone w toku weryfikacji empirycznej (silna dodatnia korelacja liniowa). Trudności w pozyskaniu kapitału mają również znacznie częściej przedsiębiorstwa usługowe (silna dodatnia korelacja liniowa). Również jednoosobowe przedsiębiorstwa prywatne znacznie częściej wskazywały czynniki związane z dostępnością

kapitału i wsparciem finansowym jako barierę niż pozostałe przedsiębiorstwa. Stąd decyzje lokalni ustalający zakres wsparcia finansowego oraz docelowych beneficjentów pomocy publicznej powinni w sposób szczególny uwzględnić przytoczone powyżej grupy przedsiębiorców.

Bibliografia:

1. Daszkiewicz N., *Barierzy rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w teorii i w świetle badań empirycznych*, „Gospodarka w Praktyce i Teorii” 2000, nr 2.
2. *Europe’s changing financial landscape: The financing of small and medium-sized enterprises*, European Investing Bank, Luxembourg 2003 (seria: “Documents” vol. 8, no. 2).
3. Józwiak-Mijał M., *Luka Macmillana a znaczenie średnich przedsiębiorstw dla gospodarki*, „Problemy Zarządzania” 2005, nr 1.
4. Kokocińska M., *Zastosowanie metody testu koniunkturalnego do badań regionalnych* [w:] *Uwarunkowania rozwoju sektora MSP w krajach Centralnej i Wschodniej Europy*, red. B. Piasecki, Z. Konieczny, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 1995.
5. Konecki K., *Studia z metodologii badań jakościowych. Teoria ugruntowana*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000.
6. Kouriloff M., *Exploring perceptions of a priori barriers to entrepreneurship: A multidisciplinary approach*, “Entrepreneurship, Theory and Practice” 2000, vol. 25, no. 2.
7. Krajewski K., Sliwa J., *Lokalna przedsiębiorczość w Polsce – uwarunkowania rozwoju*, Wydawnictwo Naukowe Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2004.
8. Lyon D.W., Lumpkin G.T., Dess G.G., *Enhancing enterpreneurial orientation research: Operationalizing and measuring a key strategic decision making process*, “Journal of Management” 2000, no. 5.
9. *Małe i średnie przedsiębiorstwa w gospodarce regionu*, red. M. Strużycki, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2004.
10. Nogalski B., Karpacz J., Wójcik-Karpacz A., *Funkcjonowanie i rozwój małych i średnich przedsiębiorstw. Od czego to zależy?*, Oficyna Wydawnicza AJG, Bydgoszcz 2004
11. *Raport roczny 2004*, Europejski Bank Centralny, Frankfurt am Main 2005.
12. *SMEs and Access to finance*, „Observatory of European SMEs”, 2003, no. 2.
13. Wach K., *Model badania wpływu otoczenia regionalnego na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw* [w:] *Uwarunkowania rozwoju i konkurencyjności regionów*, red. Z. Ziolo, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, Kraków-Rzeszów 2005.

WSPARCIE FINANSOWE JAKO REGIONALNA DETERMINANTA ROZWOJU MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW

Streszczenie:

Praktyka zarządzania pokazuje, że małe i średnie przedsiębiorstwa mają duże trudności w pozyskiwaniu finansowania z źródeł zewnętrznych na swój rozwój. Przedsiębiorstwa te są silnie zakotwiczone w swoim otoczeniu regionalnym, stąd istotna jest analiza na wsparcia finansowego na poziomie regionalnym. Celem artykułu jest empiryczna weryfikacja wpływu stopnia dostępności kapitału i wsparcia finansowego w regionie na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw. Badania przeprowadzono na losowej próbie 109 przedsiębiorstw z województwa małopolskiego i śląskiego, które zgodnie z nomenklaturą NUTS-1 tworzą region południowy.

FINANCIAL SUPPORT AS REGIONAL DETERMINANT OF SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES' DEVELOPMENT

Summary:

The practice shows that small and medium-sized enterprises have large difficulties in gaining funding from external sources for their development. These enterprises are strongly anchored in their regional environment, thus analysis of financial support is especially essential on a regional level. The aim of the paper is the empirical verification of the influence of a degree of accessibility capital and financial support in a region on development of small and medium-sized enterprises. The research was conducted on a random sample of 109 enterprises from of Małopolska and Śląsk, which makes one region according to NUTS -1 nomenclature.